

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	22.12.2019
Received / Makale Geliş	24.10.2019	Published / Yayınlanma	22.12.2019

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE'DE BORÇLANMA ve FAİZ ORANLARI

BORROWING AND INTERST RATES IN TURKEY IN THE EARLY REPUBLICIAN PERIOD

Öğr. Gör. Ali BİRVRURAL

Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Meslek Yüksekokulu, Emlak ve Emlak Yönetimi Bölümü, Hatay / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0001-8373-7486

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1658>

Reference: Birvural, A. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'de borçlanma ve faiz oranları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(47), 4307-4312.

ÖZET

Türkiye oldukça uzun zamandır borç problemine sahip olan bir ülke olmuştur. Bu çıkmazın tarihi 1854'te Osmanlı Devleti'nin bilinen ilk dış borcunu aldığı ve günümüze dek devam eden süreçle başlamıştır. Osmanlı Devleti, yıkılış dönemine doğru borç almaya başlasa da, çok yakın süreçte bu durum mali iflası getirdi. Sonuç olarak acı çekerek ve ağır maliyetler ödeyerek finansal iflasa sürüklendi. Yeni kurulan Türkiye ise Osmanlı'dan acı bir mali deneyim ve ağır bir borç mirası devraldı. Ancak bu geçmiş yararlı değildi ve Türkiye Cumhuriyeti belirli dönemlerde ciddi borç krizleri yaşadı. Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin borçlanma arasında ilginç şekil ve yöntem benzerlikleri bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen dış borçlanmalar proje amaçlı gelişmiş ve denk bütçe amaçlı gelişmişken sonraki dönemlerde borçlanmalar bütçe açıklarını kapatmak için yapılmıştır. Bu durum Osmanlı'da ve mirasçısı Türkiye Cumhuriyeti'nde devralınan borçların gerekli ve verimli alanlarda kullanılmamasına yol açmış ve kontrol elden kaçmıştır. Türkiye Cumhuriyeti özellikle 1950'lerden sonra yüksek boyutlarda dış ve iç borçlanmaya gitmiştir. Borçlanma durumları; iktisadi, dönem dönem büyük darboğazlara itmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Borç, Dış Borç, Kapitülasyon, Ödemeler Dengesi, Türkiye

ABSTRACT

Turkey has been a country with a debt problem for quite some time. The history of this stalemate began in 1854 when the Ottoman State received its first known foreign debt and continued to the present day. Ottoman Empire began to borrow towards the period of collapse, this situation brought financial bankruptcy in a very close process and as a result, it was dragged into financial bankruptcy by suffering and paying heavy costs. The newly formed Turkey inherited a legacy of bitter financial experience and heavy debt from the Ottomans. However, this past was not helpful and the Republic of Turkey experienced severe debt crises in certain periods. There are interesting similarities in shape and method between the borrowing of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey. While the foreign borrowings realized in the first years of the Republic were developed for Project purposes and equivalent budget purposes, the borrowings were made to cover the budget deficits in the following periods. This caused the debts inherited in the Ottoman Empire and its heir, the Republic of Turkey, to not be used in the necessary and efficient areas and control was lost. The Republic of Turkey has gone to high levels of foreign and domestic borrowing, especially after the 1950s. Borrowing situations have pushed the economy into major bottlenecks over time. Has gone to high levels of foreign and domestic borrowing, especially after the 1950s. Borrowing situations have pushed the economy into major bottlenecks over time.

KeyWords: External Debt Debt, Capitulations, Balance of Payments, Turkey

1. GİRİŞ

Erken Cumhuriyet dönemine girmeden önce Osmanlı'nın son dönemine değinilirse, 1903'ten itibaren devlet, 1914 yılına kadar Muharrem Kararnamesi dışındaki dönemlerden gelen olumsuz siyasi gelişmelere rağmen borçlarını düzenli olarak ödeyebilmiştir. 1914 yılına varıldığında Osmanlı Devleti'nin bu süreçte dış borcu 104.212.000 Osmanlı Lirası'na varmıştır. Bu borcun büyük bölümü

Duyun-u Umumiye idaresindeydi. Senelik borç tutarı 13.000.000 Osmanlı Lirası'ydı. Aynı sene toplam bütçesinin 30 milyon olduğu düşünüldüğünde, borç tutarının bütçe gelir toplamının %43'ünü kapsadığı görülüyordu (Açba, 2011:94)

1914 yılından itibaren Osmanlı hükümetinin toplam ödenmemiş borcu 198 milyon Osmanlı Lirası'ydı (Pamuk,1980: 161). Kısa vadeli avanslar bu borçlarda dış borçlar kadar önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Devleti düzenli borçların ve vadesi kısa kredilerin ödenmesi için 1914'ün Nisan'ında 800.000.000 frank tutarında kredi anlaşmasını Paris'te yaptı, ancak Birinci Dünya Harbi sebebiyle sadece 500 milyon Frank toplandı. 1915-1922 yılları döneminde ödenecek 14 dış borç, Duyun-u Umumiye yönetimi aracılığıyla borç verenlere ödenmiştir

Bu kredi borçları dahilinde dış borçlar haricinde vadesi kısa avansların da hususi bir konumu vardır. 1923'te Kurtuluş Savaşı'nda alınan zafer sonucunda, yeni Türk Devleti, Genel Borçlar İdaresi Yönetimi'ni ve Uluslararası Mali Denetim Komisyon'nu tanımadığını ve vergi uygulama ve alma yetkisinin yeni meclise ait olduğunu ilan etti. 1928 senesinde Paris'te oluşturulan Türkiye Dış Borç Komisyonu'nda Lozan Anlaşması'na göre ödemelerin hangi usulde sağlanacağı ile ilgili sözleşme yapıldı. Sözleşme ile borç verenlerin haklarının korunması konusu kurulmuş bir karma yapılı meclise bırakıldı. Son olarak, 25.05.1954 tarihinde yapılan ödemeye geçmişten gelen acı 100 yıllık dış borçlanma dönemi kapatıldı (Özsoylu, 1999: 41) Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan borçlanmalar ise konumuz çerçevesinde incelenecektir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE DEVLET BORÇLARI

Türkiye 1920'li yıllarda tarım sektörünün başat sektör olduğu bir iktisadi yapıya sahiptir. Milli gelirin önemli bir bölümünü tarım sektörü sağlıyor, nüfusun %80'den de yüksek bir kesimi kırsal kesimde ikamet ediyor, ihracatın tümünü kırsal tarıma dayalı ürünler ve buna bağlı hammaddeler oluşturuyordu. Uzun süren savaşlar neticesinde işgücü kaybı ve ürün zararları ile en büyük zararı yine tarım sektörü görmüştü. Bu sebeple, Bağımsızlık Savaşı sonrası kalkınma hamlelerinde en büyük payı yine tarım kesimi alacaktır.

Aşarın kaldırılması, dönem içinde alınan siyasi amaçlı ekonomik kararların en ciddisidir. Aşarın kaldırılması ile sağlanacak sonuç, varlığından daha çok etki bırakmıştır. Tarihsel, ekonomik, politik ve ideolojik nedenler, bu verginin kaldırılmasına sebep olmuştur. Aşarın ilk etapta kaldırılması uygun bir karardır, ancak uzun vadede vergi koymamak ve tarım sektörünü doğrudan vergi dışında tutmak büyük sorun yaratmıştır. Aşar vergisinin kaldırılmasıyla birlikte, dönemin siyasi ve ekonomik ortamında aşar ile ilgili bireysel gruplara veya çevrelere kısa vadeli faydalar sağlanmış, ancak uzun vadede beklentiye uygun bir vergi getirilmemesi olumsuz sonuçlar vermiştir. Başlangıçta, tarım sektörünün fakirliği, küçük üretim yapısı ve geçimlik üretim anlayışı bu sektörün vergi alanından çıkarılmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, büyüme dönemlerinde tarım sektöründeki benzer siyasi icraat devam etmiş ve tarımsal gelirler vergilendirilememiştir. Aşarın ortadan kaldırılmasından sonraki kısa süreçte tarım sektörünü içermeyen bir finansman politikasının uygulanması önemli siyasi ve ekonomik sonuçlar vermiştir. Bu nedenle Türkiye'deki devlet harcamalarının finanse edilmesi zorlaşmıştır (Coşar, 1996: 6).

3. İÇ BORÇLAR

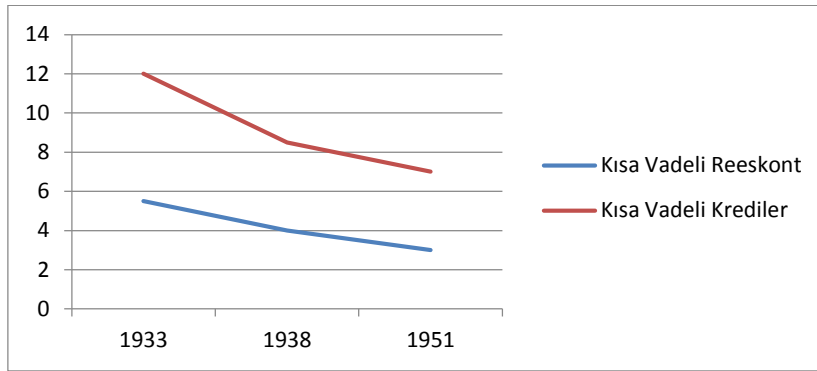
Cumhuriyetin ilk senelerinde, genel olarak hükümetin borçlanmasına karşı çok olumsuz bir tutum vardı. Osmanlı İmparatorluğu'ndan çok kötü bir miras kalmış ve bu kötü görüş borçlanma konusunda yeni girişimlere engel teşkil ediyordu.

Türkiye'de iç borçlanma açısından Cumhuriyet tarihinin ilk denemesinin 1933 senesinde olduğu görülmektedir. Türkiye bir yandan mevcut dış borç yükü ile yeni borçlanmayı uygun bulmamıştır ancak bir yandan da proje borçlanmaları ve kalkınmalarına ihtiyaç duymaktadır. 1923'ten 1933'e kadar olan dönem, borçlanma için gerekli siyasi, ekonomik, mali ve psikolojik koşulları hazırladı ve ilk borçlanma, 1933'te tüm ülkenin ekonomisinde önemli bir rol oynayan ve gelişimin ilk aşamasının ön saflarında yer alan demiryolunun yapımında kullanılmak üzere yapıldı (Karagöl, 2010: 12).

Bu borçlanmanın hedefi, Diyarbakır- Fevzipaşa raylı sistem hattının yapımını finanse etmektir. Bu amaçla, 3 adet çeşit ve 20 sene süreli bonolar çıkarıldı. Bu ilk borçlanmayı izleyen yıllarda borçlanmalar

yine demiryollarının ihtiyaçlarında kullanıldı ve sonraki süreçte II. Dünya Savaşı döneminde ulusal savunma maliyetlerini karşılamak için borçlanmak mecburiyetinde kalındı (İnce, 1996: 24).

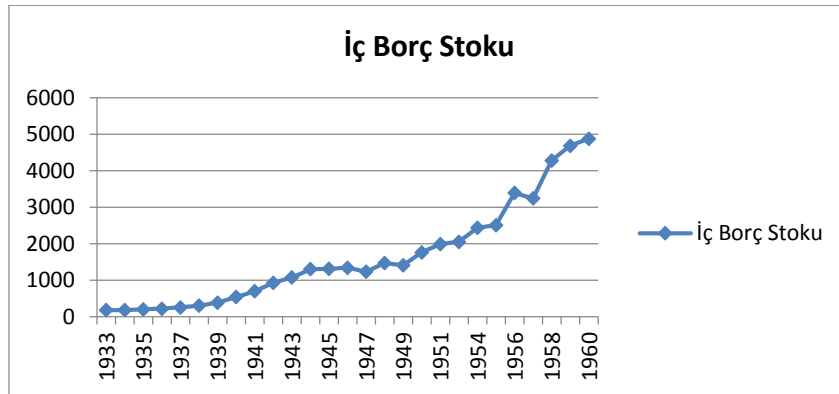
İlerleyen senelerde, borçlanmalar genellikle bütçe açıklarını karşılamak için kullanılmıştır. Ergani borçlanmasından önce I. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra ve Cumhuriyeti ilan edilmeden, 1918'de yapılan 17.977.600 liralık başka bir borçlanmaya da rastlanmıştır. Ancak, harbin ve ekonomik gidişatın neden olduğu olumsuz koşullar nedeniyle bu borçlanmanın faiz ve amortismanının ödenememesi halkın taleplerini azalttı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki süreçte Millet Meclisi eski iç borçlanmaların ödemesini üstlense de 1933 Ergani borçlanmasını asıl başlangıç olarak almak gerekir. Türkiye'deki bu ilk borçlanma girişiminin yanı sıra, bazı başka iç borçlanma denemeleri de bulunmaktadır. 1934 senesinde Erzurum-Sivas Demiryolu inşaatı için istikraz yapıldı, 1938'de ise, 1918'e ait Osmanlı İmparatorluğu bonosunun dönüşümü ve daha sonra 85.000.000 Lira, Elazığ-İran sınırı ve Diyarbakır-İrak'ın sınır demiryolu hattının yapılması için yeni bir istikraz çıkarıldı. "1941 Demiryolu İstikrazı ise yine sınır demiryolu inşaatı için gerçekleştirildi. 1942'de, 150.000.000 liralık "Milli savunma borçlanması ve 1946'da yine 150.000.000'lük kalkınma istikrazı ve 1947'de dalgalı borçların yapılandırılması için 250.000.000 TL hazine bonusu çıkarıldı.

Şekil 1: 1923-1951 Yılları Arası Türkiye'de Kısa Vadeli Faiz Oranları (Abaç, 1980: 119)

1945 yılında, daha önce yayınlanmış (4735 sayılı) "Çiftçilerin Arazi Kanunu" uyarınca kamulaştırılan arazilerin fiyatları karşılığında çıkacak "Arsa Tahvili" 20 yılda eşit taksitler halinde ödeme şartlarında 1950 yılına kadar devam etti. Öte taraftan, 1948'den itibaren hemen her sene yapılan borçlanmalar bütçe açığını kapatmak ve yatırımları finanse etmek için süreklilik arz etmiştir. Görüldüğü şekilde ilk istikraz (hariç) (1938 istikraz için) ülkenin sanayileşmesi ve ekonomik kalkınması hedefleniyordu. Bundan sonra yer alan süreçteki borçlanmalarsa İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ortaya çıkan büyük askeri ihtiyaçları karşılamayı amaçlıyordu ancak savaş bittikten sonra, enflasyonist bir ekonomik politika genel olarak gerçekleştirilmiş ve her sene meydana gelen bütçe açıklarını karşılamak için her sene yeni dış borçlar ve dış yatırımlar ile iç borçlanma meblağları büyük yükselişler göstermiştir.

İç borçlanma faiz oranları ve banka kredilerinde faiz oranları ise 30'lü yıllarda %10'ların üstünde gerçekleşse de 1950'lerin başında %6 ila %8 bantlarına doğru gerilemiş ve düşüş trendinde olmuştur.

Şekil 2: İç Borç Stoku (Milyon T.L.) (Merkez Bankası Verileri)

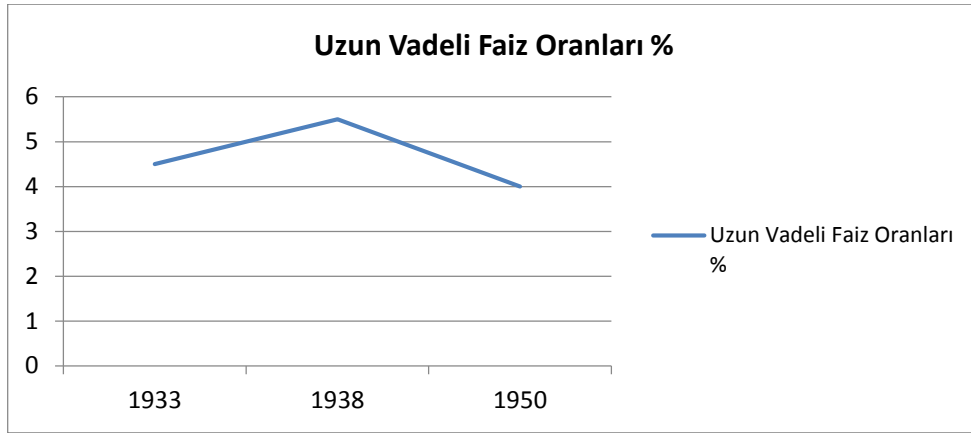
1960'tan sonraki süreçte, vergi kaynaklarının istenilen kalkınma için gerekli kamu harcamalarını gidermede yetersizliği, iç finansman ihtiyacını arttırmıştır. Finansman ihtiyacını gidermek için sağlanan borçlanmalar planlı dönemlerde uzun vadeli hedeflenmesine rağmen, kısa vadeli borçlanmalar gerçekleşmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) açıklarının giderilmesi amacıyla çıkarılan hazine garantili bonolarla, bütçe açıklarının kapanması amacıyla oluşturulan hazine vadeli bonoları emisyonuna yoluyla ödendiğinden enflasyonist ters etki oluşmuştur. İç istikraz tahvilleri tasarruf bonoları, iç konsolidasyon tahvilleri ve belediye borçları düzeltmeleri vadesi uzun borçlanmalarda yararlanılan enstrümanlardır. Bu enstrümanlar planlı dönemde istenilen kalkınmayı sağlamak amacıyla çıkarılmıştır.

Tablo 1: İç ve Dış Borçların Gelişimi (Milyon TL) (Coşar, 2004: 38)

Yıl	Dalgalı Borçlar	Konsolide Borçlar	İç Borçlar Toplam	Dış Borçlar	Toplam Borçlar	İstikrazlar
1933	27,2	158,4	185,6	240,1	425,7	4,0
1934	22,9	159,3	182,2	242,8	425	7,8
1935	42,3	164,2	206,5	238,1	444,6	13,4
1936	55,3	167,6	222,9	248,1	471	17,6
1937	92,0	168,9	260,9	205,3	466,2	21,5
1938	129,0	179,1	308,1	187,5	495,6	33,6

4. Dış Borçlar

Kuruluşunu yeni tamamlayan Türkiye Cumhuriyeti henüz ilk döneminde geçmişten ötürü borçlu hale gelmiştir. Türkiye daha önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan borçların ödemelerini üstlenmiştir. Osmanlı Devleti'nden arta kalan borçlar, devletten bağımsız hale gelen diğer ülkelere dağıtılmış ancak % 62.54 gibi bir pay Türkiye'nin üzerine kalmıştır. 1912 senesinden sonra yapılan borçlarda ise bu pay %73.59'dur. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlanmada tecrübelendiği acı etkilerle iç borçlanmalardaki gibi ihtiyatlı yaklaşım sürmüştür. Bununla beraber Cumhuriyet yönetiminin dış borçlanmaya, iç borçlanmaya göre önceden başvurduğu açıktır. Bu sebeple ilk dış borçlanmaya 1930 senesinde gidilmiştir. 1930 senesinde makine ve teçhizat alımı sebebiyle ABD'den 10.000.000 dolarlık kredi alınmıştır. Mamafih 1933 senesine dek iç borçlanmaya başvurulmadığı gibi, dış borçlanmaya da ancak 1934 yılında gidilmiştir. Bu borçlanma S.S.C.B. ile yapılmış ve 5 yıllık sanayileşme planının ihtiyacının sağlanmasına yöneliktir. Bu programın sağladığı yatırımların oluşturulması ve bir kısım fabrikaların yapılması bu kredi ile mümkün hale gelmiştir (Karluk, 1999: 45). 1938 yılında ise İngiltere'den dış ödeme dengesi ihtiyaçlarını karşılamak ve askeri giderler için 16.000.000 İngiliz lirası borç sağlanmıştır. Bunun haricinde gerek Genel Borçlar İdaresi'nden kalan borçların, gerekse rıhtım, demiryolu, liman, elektrik, telefon gibi çeşitli kamu hizmetlerini sağlayan yabancı şirketlerin millileştirilmesinden dolayı oluşan dış borçların haricinde II. Dünya Savaşı dönemine dek yeni bir dış borçlanma yapılmamıştır. Bu dönemde devralınan borçların düzenli ve hızlı ödenmesine hassasiyetle özen gösterilmiştir. Ayrıca eski borçlara uygulanan "rachet" sistemi gibi, alacaklı ülkelerin para birimlerinde oluşan değer azalışlarının da dış borçların bitirilmesinde faydalı bir durumu olmuştur. Yeni Cumhuriyetin ilk dönemlerinde hükümet Osmanlı bakiyesi borçların ödenmesi ile ilgilendiğinden bu dönem borç ödemeleri yoğunlukludur. Yani ödemeler bilançosundan net sermaye çıkışı durumu vardır. Bu net sermaye açığı dönemi 1947 senesine dek sürmüştür. 1947 senesinden sonraki süreç ise Türkiye'nin sürekli olarak dış borçlanmaya başvurduğu ve net sermaye girişinin yaşandığı bir dönemdir. II. Dünya Savaşı sürecinde de bazı başka dış kredilere başvurulmuştur. 1939'da İngiltere ve Fransa ile yapılan üçlü yardım anlaşması ile üç ayrı borçlanma yapılmıştır. Ayrıca, ABD'den yine askeri teçhizatlar için 95.000.000 dolarlık askeri kredi yardımı gelmiştir. Bu gidişatın bir sonucu olarak, II. Dünya Savaşı bitişinde, dış borçlar daha yüksek miktar ve faiz oranlarıyla kapatılmıştır. Çünkü 1945 bitiminde dış borçlar toplamı 1939'a göre % 266 oranında, yani iki buçuk katından daha fazla yükselmiştir. Bununla birlikte savaş bitişinde devletin dış borç ağırlığı çok yüksek değildir. Çünkü artışlar yalnızca uzun vadeli dış kaynaklı borçlarda söz konusu olmuş ve ülkenin birikmiş döviz ve altın stoku o dönemdeki tüm dış borçların miktarına eşit düzeyde tutulmuştur. Faiz oranları ise proje kredilerinde genellikle %4,5 ila %6 aralığında dalgalanmıştır.

Şekil 3. 1923-1951 Yılları Arası Türkiye’de Uzun Vadeli Tahvil Faiz Oranları (Abaç, 1980:119)

1951 senesine kadar olan süreç ise borçlanma için önemli bir zamandır. Dönem başlarında ülkenin net borçluluğu (0) iken, 1946 yılı dış borçlanma açısından bir dönüm noktasıdır. Bu sene içerisinde büyük bir dış kredi sağlanmamasına rağmen, vadesi uzun dış borçlar bir önceki seneye göre % 98.2’lik bir yükseliş göstermiştir. Bu duruma sebep 1946’da yapılan devalüasyondur (Kıray Belik ve Hinderink, 1968: 74). Buna karşın, 1949 yılında, önce Birleşik Krallık sonra da diğer Batılı ülkelerde görülen % 30’dan fazla oluşan devalüasyon süreci 1946 devalüasyonunun tam tersine dış borçlarda 203.600.000 milyon TL’lik bir düşüş göstermiştir. Bu kısa süreç tamamıyla incelenirse dış borçlar şiddetli artış-azalışlar birlikte, 1945’e göre reel olarak % 215 oranında artmıştır. Dış borçlardaki bu yüksek artışın çoğunlukla ekonomik cihaz alımına yönelmesi ve geniş miktarda kapital malları ithalinin yapılması olumludur. Bu süreçte dış borçların önemli biçimde yükselmesi, döviz ve altın rezervlerini azaltmamıştır. Hatta rezervler erken ödeme bile sağlamıştır. Türkiye’nin dış borçlanma dönemlerinde 1951-1960 sürecinde borçlar daha önce görülmemiş bir süratle artmaya başlamış ve dönem bitiminde rekor bir noktaya gelmiştir. 1950’de iktidara sahip olan Demokrat Parti’nin serbest ithalat politikaları bu duruma sebebiyet vermiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde ilk moratoryuma bu süreçte gidilmiş ve buna bağlı olarak mali düzenlemelere gidilmiştir.

1958 senesinde başlanılan istikrar programının ihtiyaç duyduğu borçlanmanın yapılması nedeniyle en fazla borçlanma yapılan sene olmuştur. 1958 devalüasyonu ve istikrar sağlama programı ile krize çözümler aranmış ancak bu durum 1958 yılında moratoryumu getirmiştir. Dış borçların faiz ve taksitlerinin karşılanamayacağı ilanı bir şekilde iflastır ve 1959 Paris Anlaşması ile resmileştirilmiştir. Bu anlaşmanın devamında borçların faiz ve anaparalarının 1971 sonuna kadar tasfiyesi kabul görmüştür. 1960’larda İhtilal Hükümeti üyeleri 1950-60 dönemindeki borçlanmaların iktisadi kalkınmaya yeterince faydalı olmadığı görüşünü savunmuşlardır (Karagöl, 2010: 7).

5. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ne Osmanlı’dan yüksek bir borç mirası kalmıştır. Lozan Barış Anlaşması sürecinde görüşülen Osmanlı borçlarının anlaşma maddelerine göre, I. Dünya Savaşı başlamadan sağlanan borçların % 40’ı Türkiye’ye bırakılmıştır (84.600.000 TL). Atatürk döneminde yeni bir ekonomik sistem sağlamak için büyük bir çaba sarf edilmiş, ancak devralınan dış borç yeni Cumhuriyet hükümetinin en önemli sorunu haline gelmiştir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde iç tasarruflar yetersizdir, kalkınma harcamalarına ihtiyaç vardır, bununla birlikte kaynakların etkin harcandığı, dış borçlanmaya oransal olarak daha az başvurulduğu görülmüştür. Bu nedenle 1923 ile 1935 döneminde sadece 3 kere bütçe açığı verilmiş, diğer seneler bütçe fazlası veya denk bütçe sağlanmıştır. Tüm bunlarla birlikte iç borçlar bütçe açıklarını kapatmak için değil sadece yatırımlar için sağlanmıştır. 1923-1938 dönemlerinde dış ödemeler ve yatırım için sadece üç defa dış borç sağlanmıştır.

Faiz oranları ise iç borçlanmalar banka kredilerinde her ne kadar %10’ların üzerinde gerçekleşse de dış borçlanmalar %4,5 ila %6 bandında dünya piyasa oranlarına yakın seyrederek Osmanlı yıkılış döneminden ayrılmıştır.

Tüm bu gelişmeler neticesinde her ne kadar Osmanlı'dan kalan dış borçlar 1954 yılında kapansa da bu ödemeler hazineyi başka borçlanmalara itmiş ve 1970 senesinden sonra hem ülke hem de dünya ekonomisinde meydana gelen krizler ve dalgalanmalar ülkeyi etkilemiş ve borçlanma miktarları aratarak yeni krizleri tetiklemiştir.

KAYNAKÇA

- ABAÇ, S. (1980). *Para Teorisinde Faiz Oranları ve Türkiye'deki Mesleki Uygulama*. İstanbul: Teknik.
- AÇBA, S. (1991). *Devlet Borçlanması*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- COŞAR, N. (1996). *Aşar Vergisinin Kaldırılma Nedenleri*. <https://www.researchgate.net/publication/33674241> Erişim Tarihi:08.10.2019
- COŞAR, N. (2004). *Kriz Savaş ve Bütçe Politikası*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- İNCE, M. (1996). *Devlet Borçlanması (Kamu Kredisi)*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- KARAGÖL, E. T. (2010). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Dış Borçlar. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 4-25.
- KARLUK, R. (1999). *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim, Yapısal ve Sosyal Değişim*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- KIRAY, M. B. & HINDERINK, J. (1968). Interdependencies Between Agro-Economic Development and Social Change. *Journal of Development Studies*, 4(4), 497-528.
- ÖZSOYLU, A. F. (1999). *Türk Maliye Tarihi (Ders Notları)*. Ç.Ü. İ.İ.B.F. Adana: Masaüstü Yayınları.
- PAMUK, Ş. (1980). Kapitalist Dünya Ekonomisi ve Osmanlı Dış Ticaretinde Önemli Dalgalanmalar,1830-1913. *METU Studies in Development*, Özel Yayın, 131-159